

20.10.2020

JulkiICT-osasto
Kimmo Mäkinen

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

E 109/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: Suomen EU-ennakkovaikuttaminen - eIDAS-asetuksen uudelleenarviointi**Tausta**

Sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annettu EU-asetus (myöhemmin eIDAS-asetus) on tullut voimaan 17.9.2014 ja sitä on sovellettu 1.7.2016 alkaen. Asetuksen 49 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan komissio käynnisti julkisen kuulemisen kesällä 2020 asetuksen soveltamisen uudelleenarvioimiseksi ja raportoimiseksi Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Kuuleminen oli avoinna 2.10.2020 asti.

Digi- ja väestötietoviraston tehtävänä on ylläpitää vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua kansallista eIDAS-solmupistettä. Kansallisen solmupisteen kautta välitetään Suomen julkisen hallinnon asiointipalveluihin sähköisiä tunnistautumisia muista EU-jäsenvaltioista. Henkilön tunnistautuminen toisen jäsenvaltion sähköiseen asiointipalveluun oman maansa myöntämällä tunnistusvälineellä vaatii, että käytetty tunnistusväline on notifioitu ja hyväksytty komission ylläpitämään luotettujen tunnistusvälineiden listalle. Suomen kansallinen eIDAS-solmupiste tukee tällä hetkellä Saksasta, Virosta, Espanjasta ja Italiasta notifioituja tunnistusvälineitä. Vuoden 2020 aikana eIDAS-tunnistustapahtumia on tullut Suomeen eIDAS-solmupisteen kautta n. 6000 kpl. Vastaavasti suomalaisilla pankki- ja mobiilivarmenteilla on vuoden 2020 aikana tehty noin 80 miljoonaa tunnistautumista julkisen hallinnon asiointipalveluihin. Tällä hetkellä Suomessa on vasta muutamia julkisen hallinnon palveluita, jotka kykenevät tarjoamaan asiointimahdollisuuden eIDAS-tunnistautuneelle henkilölle. Merkittävä haaste eIDAS-asetuksen toimeenpanossa niin Suomessa kuin muissakin pohjoismaissa liittyy viranomaisten kyvykkyyteen käsitellä asiointiprosessissa muita kuin oman maansa digitaalisia identiteettejä. eIDAS-tunnistustapahtumassa henkilöstä välitetään nimi-, syntymäaika- ja mahdollisesti käytetyn tunnistusvälineen yksilöintitiedot, kun suomalainen sähköisen tunnistamisen järjestelmä perustuu henkilötunnuksen perusteella tapahtumaan henkilön yksilöintiin.

Ehdotuksessaan eIDAS-asetuksen uudelleenarvioinniksi komissio nostaa esille kolme erilaista vaihtoehtoa.

Vaihtoehto yksi pitää sisällään tiukennuksia kansallisten tunnistusvälineiden tarjoamiseen ja ehdottaa velvoittavuutta jäsenvaltiolle mahdollistaa kaikille kansalaisilleen tunnistusväline niin että kaikilla kansalaisilla olisi oikeus digitaaliseen identiteettiin.

Vaihtoehdossa kaksi kuvataan uudentyyppisten sähköiseen tunnistamisen mahdollistavien luottamuspalveluiden synnyttäminen Eurooppaan. Julkiselle sektorille tulisi velvoite tunnustaa ja hyväksyä hyväksytyn luottamuspalveluun tuottama allekirjoitettu tietoattribuutti esim. henkilön ikä omissa palveluissaan. Yksityiselle sektorille tulisi mahdollisuus toimia Euroopan

Unionin alueella luottamuspalvelun roolissa henkilötietojen lähteenä asemassa, joka muistuttaa nykyistä tunnistusvälineen tarjoajan asemaa.

Nykyinen eIDAS-asetus kattaa luonnollisten ja oikeushenkilöiden tunnistamisen. Vaihtoehdossa kaksi tuodaan esille myös ajatus, että erilaisilla internetiin liitetyillä esineillä, tekoälypohjaisilla agenteilla voisi myös rekisteröityä luotettava identiteetti.

Vaihtoehdossa kaksi komissio nostaa esille mahdollisuuden tuoda entistä joustavammin digitaaliseen identiteettiin henkilötietoja myös niille henkilöille, joilla ei ole esittää lähtömaastaan luotettavia henkilöllisyyden osoittavia asiakirjoja.

Vaihtoehdossa kolme ehdotetaan toteutettavaksi eurooppalaista digitaalista identiteettiä. Eurooppalainen digitaalinen identiteetti voisi perustua nykyisten kansallisten tunnistusvälineiden yhteentoimivuuden kehittämiseen, täysin erilliseen Euroopan Unionin hallitseman viraston ylläpitämään ratkaisuun tai yksityisten ja julkisten toimijoiden konsortioon perustuvaan malliin. Euroopan laajuisen digitaalisen identiteetin käyttöönottoaminen olisi kansalaisille vapaaehtoista.

Näkökannat keskeisiin ehdotuksiin

Valtiovarainministeriö pitää eIDAS-asetuksen uudelleenarviointia tärkeänä. Asetuksen toimeenpano ei ole edennyt Euroopassa sille asetettujen odotusten mukaisen, eikä asetuksella ole saavutettu sille asetettuja tavoitteita. Tällä hetkellä 15 jäsenvaltiota on notifiointin oman tunnistusvälineensä. Suomesta ei ole notifiointi yhtään tunnistusvälinettä, mutta Digi- ja väestövirasto nykyisten suunnitelmien mukaan notifiointi tunnistusvälineen rajat ylittävään eurooppalaiseen asiointiin vuoden 2022 aikana.

Valtiovarainministeriö suhtautuu varauksellisesti siihen, että jäsenvaltioiden viranomaisille tulisi velvoite tuottaa kansallinen solmupiste myös yksityisille asiointipalveluille. Erityisesti tulisi selvittää soveltamisalan laajentamisen taloudellisia ja muita vaikutuksia eIDAS-solmupisteen ylläpitäjälle ja sähköisille asiointipalveluille sekä sääntelystä johtuvia vastuuta ja niiden jakautumista.

Valtiovarainministeriö pitää tarpeellisena, että eIDAS-asetusta uudistettaessa tunnistusvälineiden luotettavuustasojen luokittelua ”korotettu” ja ”korkea” uudelleenarvioidaan. Uudelleenarvioinnissa tulee ottaa esille ja tavoitteeksi entistä yhdenmukaisemmat eurooppalaiset suositukset, toimintamallit siitä, millaisissa asiointitilanteissa viranomainen voi edellyttää minäkkin luotettavuustason tunnistusvälinettä. Esimerkiksi Suomessa tällä hetkellä viranomaispalveluihin, joissa käytetään sähköistä tunnistamista, yleisesti vaadittu luotettavuustaso tunnistusvälineille on ollut ”korotettu”. Virossa julkisen hallinnon palveluissa vaadittu luotettavuustaso tunnistusvälineelle on pääsääntöisesti ollut ”korkea”. Ainoa suomalainen korkealle tasolle arvioitu tunnistusväline on Digi- ja väestötietoviraston tuottama kansalaisvarmenne. Muut Suomessa käytetyt vahvan sähköisen tunnistamisen välineet (pankkitunnukset ja mobiilivarmenne) ovat tasolla korotettu.

Yhteisestä eurooppalaisesta eIDAS-sääntelykehikosta huolimatta identiteetin rekisteröintitavat jäsenvaltioiden ylläpitämiin viranomaisten rekistereihin vaihtelevat, samoin kuin käytössä olevat kansalliset sähköisen tunnistamisen menetelmät ja niitä koskeva kansallinen sääntely. Valtiovarainministeriö pitääkin tärkeänä, että jatkovalmistelussa selvitetäisiin ja huomioitaisiin sähköisen tunnistamisen lisäksi myös identiteetin rekisteröintiin liittyvät kansalliset menettelyt. Sähköisen tunnistamisen kehittäminen ilman identiteetinhallinnan ja –rekisteröintitapojen yhdenmukaistamista ei valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ratkaisisi nykyiseen eIDAS-sääntelyyn liittyviä käytännön ongelmia.

Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti mahdollisuuteen uusien luottamuspalveluiden lisäämisestä asetuksen soveltamisalaan. Uuden tyyppisillä luottamuspalveluilla, jotka mahdollistaisivat henkilön tunnistamisen, on todennäköisiä vaikutuksia henkilöön liittyvien tieto-

jen välittämisessä viranomaisten välillä ja "kysy vain kerran" periaatteen toteutumiseen Euroopassa. Uuden tyyppiset luottamuspalvelut voivat myös tehostaa toimialakohtaisesti yksityisen sektorin digitalisoitumista esimerkiksi mahdollistaen finanssisektorilla entistä sujuvamman asiakkaaksi ottamisen. Valtiovarainministeriö suhtautuukin myönteisesti uudistettavan eIDAS-asetuksen hyödyntämisen laajentamiseen julkisen sektorin lisäksi myös muille toimialasektoreille yhdenmukaistamaan asiakkaan tuntemiseen ja tunnistamiseen liittyvää regulaatiota.

Suomessa laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista (617/2019) edellyttää tunnistuspalvelun tarjoajaa tarkistamaan tunnistusvälineen rekisteröinnin yhteydessä henkilön henkilöllisyyden väestötietojärjestelmästä ja huolehtimaan väestötietojärjestelmästä haetun tiedon ajantasaisuudesta. Suomessa myönnettyyn tunnistusvälineeseen on siis liittynyt suomalainen henkilötunnus. Julkisen hallinnon palveluissa hyödynnetään luotettavasta sähköisestä tunnistuksesta saatua henkilötunnusta mm. henkilötietojen hakemiseen väestötietojärjestelmästä. Valtiovarainministeriö pitää tarpeellisena eIDAS-asetuksen uudistuksen arvioinnissa ja vaikuttamisessa tuodaan esille Suomen väestötietojärjestelmä, järjestelmän hyödyntämiseen liittyvä kansallinen regulaatio ja suhde mahdollisiin uusiin sähköistä tunnistamista tarjoaviin Euroopan Unionin alueella toimiviin luottamuspalveluihin.

Suomi on ollut edelläkävijä OmaData-periaatteen esille nostamisessa. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite turvata yksilölle mahdollisuudet hallita omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan omadata-periaatteen mukaisesti. Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti eIDAS-asetuksen uudelleenarvioinnissa henkilön omien tietojen jakamisen kehittämiseen digitaalisessa toimintaympäristössä tukien OmaData-periaatteen toteutumista Euroopassa.

Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti ehdotukseen yhteisestä eurooppalaista digitaalista henkilöllisyyttä korostaen kuitenkin kansallisten identiteetinhallinnan erityispiirteiden huomioimista. Eurooppalaisen digitaalisen identiteetin tulisi huomioida yhteentoimivuus jäsenvaltioiden viranomaisten ylläpitämien henkilörekisterien ja tunnistusratkaisujen välillä.